

ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТА НАУКОВЦІВ

6. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. / О.П. Рудницька. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. С. 340–341.

REFERENCES

1. Bekh, I. (2003). Tradytsiyni y suchasni tsili navchalno-vykhovnoho protsesu [Traditional and modern goals of the educational process]. *Pedagogy of tolerance*. No. 1. pp. 26–29. [in Ukrainian].

2. Veselovska, H. (2010). Tants-teatr u mystetskomu prostori suchasnoyi Ukrayiny [Dance-theater in the artistic space of modern Ukraine]. *Magazine of the National Music. Acad. of Ukraine named after P.I. Tchaikovsky*, No. 2 (7), pp. 101–107. [in Ukrainian].

3. Dytyacha khoreohrafiya: navch. metod. posibnyk. A.S. Shevchuk [Children's choreography: teaching method. Manual]. 3rd ed., with changes and additions. Ternopil, 2016. 288 p. [in Ukrainian].

4. Zahaykevych, M. (2004). Pro tantsyvalnu kulturu Ukrayiny [About the dance culture of Ukraine]. *Art studies studios*. No. 4. pp. 58–63. [in Ukrainian].

5. Lytvynenko, O. (2010). Rytm yak dynamichna skladova intehralnoyi individualnosti [Rhythm as a dynamic component of integral individuality]. *Odessa National University Herald. Psychology*. Vol. 15 (4). pp. 125–131. [in Ukrainian].

6. Pedahohika: zahalna ta mystetska [Pedagogy: general and artistic]. Teaching. manual O.P. Rudnytska. Ternopil, 2005. pp. 340–341. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.02.2023

УДК 378

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.274694>

Ганна Жила, викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТА НАУКОВЦІВ

У статті проаналізовано розвиток вищої освіти в короткостроковому періоді, в повоєнний період, а також теоретично обґрунтовані проблеми і перспективи вищої освіти, на яке майбутнє може сподіватися українська наука. Зменшення кількості робочих місць та заробітної плати; руйнування інфраструктури; частина науково-педагогічного складу, докторантів і студентів перебувають на фронті; чоловіки не можуть брати участь в академічній мобільності через воєнний стан; міграція докторантів, студентів, відсутність абітурієнтів; загальна невизначеність – все це наслідки війни в Україні.

Ключові слова: криза; конфлікт; допомога; вища освіта; війна; проблеми; перспективи; науковці; студенти.

Літ. 6.

Ganna Zhyla, Lecturer of the Foreign Languages and
Intercultural Communication Department
Kharkiv Simon Kuznets National University of Economics

HIGHER EDUCATION IN THE CONDITIONS OF WAR: CHALLENGES, PROBLEMS, PROSPECTS FOR STUDENTS AND SCIENTISTS

Starting in 2020, in an environment that was already fragile, sharp global crises, the COVID pandemic, and then the war in Ukraine and their consequences have profoundly affected the world of higher education, research and innovation. European states mobilized to help scientists who fled the war in Ukraine, to allow them to continue scientific research, to support students who were affected by the conflict. Displaced students find themselves in situations that are always quite difficult. Even more than money, they need cultural, social and human support to integrate into their new environment. Russian armed forces invaded Ukraine on February 24, 2022. Millions of Ukrainians seek asylum in the European Union. France has taken emergency measures to facilitate the admission of foreign students from Ukraine who have access to the temporary protection system. But many Ukrainian students remained in the country, suffering from armed violence, and the question arises of how to restore higher education during and after the end of the conflict. The purpose of this article is to study and analyze the development of higher education in the short term, in the post-war period, as well as to theoretically substantiate the problems and prospects of higher education, which Ukrainian science can hope for in the future. Reduction in the number of jobs and wages; destruction of infrastructure, laboratories; part of the scientific and pedagogical staff, doctoral students and students is at the front; men cannot participate in academic mobility (travel abroad) due to martial law; many women remain alone with children, family abroad, men in the army; migration of doctoral students, students, lack of applicants; general uncertainty is all the consequences of the war in Ukraine. Thus, Ukraine needs systemic financial and material state, regional, international and other partner support for system stability and change management in the long term, as well as modernization of the information and analytical system of higher education. International solidarity, openness, inclusiveness, mobility, flexibility and predictability must be the basis for improving medium and long-term support for scientific systems affected by conflict.

Keywords: crisis; conflict; aid; higher education; war; problems; prospects; scientists; students.

Постановка проблеми. Оскільки російська армія вторглась в Україну, декілька мільйонів біженців уже покинули країну, серед них жінки та діти становлять значну частину мігрантів. Тоді постає питання про збереження навчання молоді, а також про те, що студенти залишилися в країні, у якій ведеться війна. У країнах, які страждають від збройного насильства, освіта постійно страждала, і постає питання, як її відновити під час і після закінчення конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вищої освіти в умовах війни в Україні особливо цікавлять багатьох науковців протягом останніх місяців та стали предметом досліджень І. Шевчук, М. Кириченко, Н. Муранова, І. Гальона, О. Захарова, І. Шемелинець, О. Кричківська, І. Білоус, З. Шацька. Науковці У. Когут, О. Сікора, Т. Вдовичин висвітлюють проблеми, пов'язані з навчанням та викладанням в умовах війни, аналізують певні проблеми освітнього процесу в умовах воєнного часу, коли неможливо уникнути режиму асинхронності. Можливість комунікувати та організувати навчальний процес асинхронно створює умови безпеки [2].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення й аналіз розвитку вищої освіти в короткостроковому періоді, в повоєнний період, а також теоретично обґрунтувати проблеми та перспективи вищої освіти, окреслити на яке майбутнє може сподіватися українська наука.

Виклад основного матеріалу. Зруйновані життя, будинки та інфраструктура – це безпосередні наслідки вторгнення Росії в Україну. Однак війна також ставить під загрозу здатність світової економіки відновитися після пандемії COVID-19. Виклики, з якими стикаються політики, різноманітні: інфляція, відсутність продовольчої безпеки, відсутність енергетичної безпеки та подальші збої у ланцюгах постачання... “Нинішня війна почалася не в лютому 2022 р., а вісім років тому, у 2014 р., з анексії Криму Росією та захоплення територій на сході України. (...) З початку бойових дій на Донбасі передислоковано 18 вищих навчальних закладів”. Про це сказав Олександр Березко, президент Eurodoc та доцент Національного університету “Львівська політехніка”, під час “круглого столу” “Докторська освіта та війна в Україні”, відкриваючи зустріч. “Проте з 24 лютого ситуація була зовсім на іншому рівні [в Україні] (...) Повідомлялося, що близько 40 % українських дослідників були змушені сховатися в безпечніших місцях”. А також наведені цифри Міністерства вищої освіти та науки України від 06/13: “43 ЗВО постраждали від постійних обстрілів російської армії; п'ять з них були повністю зруйновані”. Під час свого виступу він наводить кілька наслідків конфлікту: “Зменшення кількості робочих місць та заробітної плати; руйнування інфраструк-

тури, лабораторій; частина науково-педагогічного складу, докторантів і студентів перебуває на фронті; чоловіки не можуть брати участь в академічній мобільності (виїзді за кордон) через воєнний стан; багато жінок залишаються самі з дітьми, сім'я за кордоном, чоловіки в армії; міграція докторантів, студентів, відсутність абітурієнтів; загальна невизначеність” [5].

Основними завданнями розвитку вищої освіти в короткостроковому періоді є: розв'язання проблеми зруйнованих, пошкоджених та переміщених ЗВО, що потребує фінансового забезпечення; запровадження фінансово-економічних, соціальних та гуманітарних стимулів для компенсації втрат кадрового складу, контингенту абітурієнтів / студентів; поширення практики формування державного замовлення на підготовку кадрів на заклади освіти, залучення до розв'язання цієї проблеми європейських країн та інших країн-партнерів України; переорієнтація на першочергову підготовку фахівців, необхідних в умовах воєнного стану; перепідготовки кадрів і підвищення їх кваліфікації [1, 187].

Основними завданнями розвитку вищої освіти в повоєнний період є: розроблення програми повоєнного відновлення пошкодженої та зруйнованої інфраструктури, приміщень, матеріально-технічної бази; відновлення кадрового потенціалу, контингенту абітурієнтів / студентів, розроблення державної програми з підтримки; створення в Україні сучасних закладів післядипломної освіти; розширення бази для проведення навчальної практики шляхом розвитку державно-приватного партнерства; адаптація системи вищої освіти України до європейських аналогів; реалізація на практиці норм, положень.

Академічна спільнота в Україні добре розвинена та визнана кількома країнами та міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) та всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), за якість свого навчання та досліджень. У закладах вищої освіти навчається трохи більше мільйона студентів. У 2020 р. ця кількість складалася з понад 76 000 людей з-за кордону, переважно з африканського континенту. Нинішня війна – це справжня катастрофа для всієї української системи освіти і для людей, які там працюють.

Російське вторгнення в Україну спричинило масовий відтік мирного населення, зокрема тисяч іноземних студентів з Африки, Азії та Близького Сходу. За даними уряду на 2020 р., в Україні навчалися понад 76 000 іноземних студентів. Майже чверть були з Африки, причому найбільше з Нігерії, Марокко та Єгипту. Індія займає найвищу частку – з понад 20 000 студентів.

Студенти, які вивчають медицину, техніку та комерцію, є важливою частиною економіки країни. Але оскільки Росія почала найбільше вторгнення в

Європу з часів Другої світової війни, тисячі втекли, багато хто залишається невизначеним щодо долі своєї освіти.

Україна вже давно приваблює іноземних студентів, починаючи з радянських часів, коли було багато інвестицій у вищу освіту та свідомі спроби залучити студентів з нових незалежних африканських країн. Сьогодні українські університети вважаються воротами на європейський ринок праці, пропонуючи доступні ціни на навчання, спрощені візові вимоги та можливість постійного проживання. Таким чином, українські дипломи широко визнані та пропонують високий рівень освіти.

За даними ЄС, понад 10 000 інших африканських студентів вдалося втекти від конфлікту та потрапити до сусідніх країн. Вважається, що в Україні досі перебувають сотні студентів, але точні цифри назвати важко. Україна припинила всі цивільні авіарейси, коли почалося вторгнення 24 лютого. Уряди африканських країн намагався евакуювати своїх громадян із країни, а деякі організували зворотні рейси для тих, хто перетинає кордон. Посол Південно-Африканської Республіки в Україні розповів, що йому довелося залишити Україну заради власної безпеки, але він наполегливо працював, щоб забезпечити евакуацію південноафриканців та інших іноземців з країни. Уряд України запустив гарячу лінію для біженців з Африки та Азії. Вклавши великі гроші в освіту в Україні, багато студентів розриваються між думкою про повернення додому чи можливістю залишитися в Європі, щоб завершити навчання. Іноземні студенти в Україні отримують тимчасове проживання на час навчання, але це не поширюється на сусідні країни [3].

Оскільки війна затягується і кількість смертей зростає, між російською вищою освітою та вищою освітою західних країн ніби опускається академічна залізна завіса. Студенти з усіх воюючих країн, зі свого боку, значною мірою підтримуються закладами, які їх приймають. Поступово розриваються зв'язки між російською та європейською вищою освітою. Після того, як Російська спілка ректорів виступила із заявою про підтримку вторгнення Російської Федерації в Україну, Рада Європейської асоціації університетів прийняла рішення призупинити членство університетів, керівники яких підписали цю декларацію, оскільки це “діаметрально протилежні європейським цінностям, яким вони зобов'язалися при вступі до асоціації”. Міністерство вищої освіти, досліджень та інновацій (MESRI) тим часом вирішило: у циркулярі від 28 лютого 2022 року вказано, що заклади вищої освіти повинні “призупинити нову двосторонню співпрацю та наукові заходи з Росією, крім належним чином обґрунтованого та підтвердженого винятку” [4].

Зіткнувшись із драматичними наслідками вторгнення Росії в Україну, Франція повністю мобілізу-

вана як на національному рівні, так і в рамках Європейського Союзу, щоб прийняти людей, які втікають від конфлікту. Саме в цьому плані звіт Ради міністрів від 16 березня розвиває солідарні зусилля Франції на користь українських біженців. Зусилля, яке виражається прийомом у Франції та гостинністю щодо біженців, зокрема у закладах вищої освіти, де французькі заклади пропонують відкрити місця для прийому студентів, які змушені були покинути Україну.

Французькі університети також “висловили своє здивування позицією російських ректорів, які підтримують збройний конфлікт і закликають до “денацифікації” України, поширюючи, таким чином, неправдиву інформацію від російської влади”. Ця декларація, підписана російськими ректорами з власної ініціативи або під тиском влади, “суперечить цінностям європейських університетів і з якими вони не мають наміру поступатися”. Тому Французький університет призупиняє “до подальшого повідомлення” меморандум про взаєморозуміння, який він підписав у 2013 р. зі Спілкою російських ректорів.

Французькі вищі школи “готові відкрити двері, у межах своїх можливостей, для студентів, викладачів і дослідників з України, Росії чи Білорусі, які виступають проти цього збройного конфлікту та страждають від його наслідків”, щоб дозволити тим, хто перебуває в їхніх кампусах, продовжувати навчання, викладання чи дослідження в цілковитій безпеці”. Очевидно, ще одним з пріоритетом є підтримка українських студентів, які перебувають у Франції. Університет Jean Moulin Lyon 3, наприклад, бере на себе матеріальну та фінансову підтримку. Таким чином, фонд екстреної допомоги дозволить виплачувати поновлювану допомогу в розмірі до 500 євро на місяць зацікавленим студентам.

Пріоритетом сьогодні є підтримка українських студентів, які приїхали на Захід (за даними Campus France у 2019 р., у Франції їх було трохи більше 1800, але це було до пандемії). Бізнес-школа Essca, яка завдяки своєму кампусу в Будапешті тісно пов'язана зі Східною Європою, готує, впровадження систем підтримки для українських студентів і викладачів-дослідників. Школа уже вирішила надавати 10 стипендій щороку, які покривають повну плату за навчання за програмою для студентів із країни конфлікту. Школа також готується налагодити конкретну співпрацю з українськими установами, “щоб дозволити їхнім студентам продовжувати навчання у Франції, зокрема надаючи їм субсидії на житло”.

Crous de Limoges оголосив, що тепер він дозволяє харчування за один євро для українських студентів, яке досі було зарезервовано для французьких студентів-стипендіатів і в дуже небезпечній ситуації. Одноразова допомога в розмірі 500 євро на місяць також може бути швидко виплачена за потреби. Дефіцит фінансової допомоги студентам змусив

Університет Лілля звернувся до пожертвувань, які потім будуть використані для фінансування стипендій для цих студентів і дослідників. Фондація Страсбурзького університету в рамках свого фонду допомоги біженцям розпочинає заклик допомогти студентам, які постраждали від війни в Україні [4].

Міжнародна солідарність, відкритість, інклюзивність, мобільність, гнучкість і передбачуваність повинні бути основою поліпшення середньо- та довгострокової підтримки наукових систем, які постраждали від конфлікту, згідно з нещодавнім звітом, опублікованим Міжнародною науковою радою про українську кризу, яка дає рекомендації для міжнародної спільноти.

7 вересня 2022 р. Міжнародна наукова рада використала платформу конференції Science Business на тему "Розширення співпраці в галузі досліджень та інновацій у воєнний час", щоб висвітлити рекомендації зі свого нещодавнього звіту щодо кризи в Україні. Звіт є результатом заходу в червні 2022 р., спільно організованого міжнародною науковою радою (ISC) та її партнерами: Європейською федерацією академій природних та гуманітарних наук (ALLEA), Університетським коледжем Крістіанії, який зібрав понад 150 зацікавлених сторін з усієї України, більшість учасників походять з України. Цей звіт висвітлює важливі уроки щодо того, як підтримувати науковий сектор в Україні та інших місцях, які постраждали від конфлікту та катастроф, рекомендації були розроблені за участю українських зацікавлених сторін щодо реагування та підтримки вчених, дослідників, студентів, а також систем вищої та наукової освіти, які постраждали від конфліктів і катастроф [6].

Грунтуючись на консультаціях із науковцями та зацікавленими сторонами з секторів вищої освіти та досліджень в Україні та в Європі, звіт містить сім політичних рекомендацій високого рівня, спрямованих на національні уряди, багатосторонні організації, університети, міжнародні наукові організації та дисциплінарні спілки й асоціації. У рекомендаціях підкреслюється важливість солідарності та спільної відповідальності у підтримці фундаментального права на освіту та науку, сприяння мобільності дослідників і забезпечення гнучкості та врахування груп із різними потребами розробки заходів підтримки й можливостей. Повне прийняття Рекомендації ЮНЕСКО щодо відкритої науки представлено як шлях для переміщених учених, щоб продовжити свою роботу та підтримати (повторний) розвиток крихких наукових систем. Важливо те, що зацікавлені сторони повинні працювати разом, щоб розробити стійкі рамки в системах вищої освіти та досліджень для більш передбачуваного й ефективного підходу до етапів готовності, реагування і реконструкції після конфлікту.

Основні завдання конференції: зрозуміти вплив війни на наукову спільноту та наукові системи в Україні та за її межами; ознайомитись з підтримкою, наданою українським дослідникам, науковим системам, вищій освіті та науково-дослідним установам в Україні через рік після початку кризи; забезпечити постійну обізнаність та підтримку секторам вищої освіти, досліджень і науки України з середньостроковим і довгостроковим фокусом на підтримці секторів вищої освіти та науки під час війни і постконфліктної реконструкції; вивчити потенціал і стратегічну роль наукових учасників у розробці комплексних та скоординованих політичних заходів щодо підготовки, захисту й реконструкції наукових систем.

Досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР) і управління екзистенційними кризами, з якими стикається людство сьогодні, такими як необхідність вирішення проблеми все більш небезпечної зміни клімату, вимагають істотної спільної підтримки співпраці в дослідженнях та інноваціях між різними країнами на рівних. Це справедливо як у європейському контексті, так і в ширшому глобальному контексті, і ISC та його члени прагнуть нарощувати спроможність і створювати можливості для більшої співпраці в галузі досліджень та інновацій. ISC також розширює своє членство для молодих академій та товариств, визнаючи важливість науковців на початку і в середині кар'єри, які вносять внесок у міжнародне наукове співробітництво. Зараз, як ніколи, існує потреба в багатосторонніх організаціях, таких як Міжнародна наукова рада, щоб працювати разом, протистояти викликам нашого часу.

Висновки і пропозиції. Відкрита російська агресія проти України, що вилилася в початок війни, завдала значних матеріальних збитків сфері освіти України, а саме: пошкоджена та зруйнована інфраструктура приміщень закладів вищої освіти; відбулися значні втрати кадрового складу та контингенту абітурієнтів / студентів; знизився потенціал для формування державного замовлення найближчими роками через істотне скорочення контингенту здобувачів освіти; звузилися бази для проведення навчальної практики; призвела до необхідності переорієнтації в підготовці кадрів через кардинальні зміни в кадрових потребах національної економіки та суспільного життя, необхідності подолання наявних недоліків (управлінських, законодавчо-нормативних, фінансово-матеріальних, методологічних, інституційних тощо) реформування. Крім того, спричинила загрозу життю та здоров'ю всіх громадян України. Основним напрямом розвитку вищої освіти України в повоєнний період буде її адаптація до європейських аналогів.

Щойно в Україні почалася війна, французькі школи та університети мобілізувалися, щоб підтри-

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ, НАВЧАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

мати студентів, які постраждали від конфлікту, вони діяли терміново та використали власні кошти, не чекаючи допомоги.

Війна в Україні привернула увагу до необхідності створення стійкості наукових систем і до важливості мереж та спільних платформ, таких як ті, що існують для міжнародної наукової співпраці.

На підставі цього можна зробити висновок: необхідна системна фінансово-матеріальна державна, регіональна, міжнародна та інша партнерська підтримка стійкості системи та управління змінами в довгостроковій перспективі, а також модернізація інформаційно-аналітичної системи вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інститут освітньої аналітики. Освіта України в умовах воєнного стану. *Інформаційно-аналітичний збірник*. Київ, 2022. С. 163–190.
2. Когут У., Сікора О., Вдовичин Т. Виклики навчання та викладання в умовах війни. *Молодь і ринок*. № 6 (204) (2022). С. 83–88.
3. Guerre Ukraine-Russie: Pourquoi tant d'étudiants africains et indiens étaient dans le pays. URL: <https://www.bbc.com/afrique/region-60605584> (дата звернення 18.02.2023).
4. Guerre en Ukraine: que peut faire l'enseignement supérieur? URL: <https://blog.headway-advisory.com/invasion-de-lukraine-que-peut-faire-lenseignement-superieur/> (дата звернення 17.02.2023)
5. New tank éducation&recherche URL: <https://education.newstank.fr/article/view/257099/40-chercheurs-ukrainiens-refugier-endroits-plus-surs-berezko-eurodoc.html> (дата звернення 16.02.2023).

6. Sauvegarder la science à la suite d'un conflit. URL: <https://council.science/fr/current/news/safeguarding-science-in-the-wake-of-conflict/> (дата звернення 18.02.2023).

REFERENCES

1. Instytut osvitoi analityky (2022). Osvita Ukrainy v umovakh voyennoho stanu [Education of Ukraine under martial law]. *Informatsiyno-analitychnyy zbirnyk*. Kyiv. pp. 163–190. [in Ukrainian].
2. Kohut, U., Sikora, O. & Vdovychyn, T. (2022). Vykyky. Navchannya ta vykladannya v umovakh viyny [Challenges of teaching and learning in war conditions]. *Youth & market*, No. 6 (204). pp. 83–88. [in Ukrainian].
3. Guerre Ukraine-Russie: Pourquoi tant d'étudiants africains et indiens étaient dans le pays [Ukraine-Russia War: Why so many African and Indian students were in the country]. URL: <https://www.bbc.com/afrique/region-60605584> (Accessed 18 February 2023) [in French].
4. Guerre en Ukraine: que peut faire l'enseignement supérieur? [War in Ukraine: what can higher education do?]. URL: <https://blog.headway-advisory.com/invasion-de-lukraine-que-peut-faire-lenseignement-superieur/> (Accessed 17 February 2023) [in French].
5. New tank éducation&recherche URL: <https://education.newstank.fr/article/view/257099/40-chercheurs-ukrainiens-refugier-endroits-plus-surs-berezko-eurodoc.html> (Accessed 16 February 2023) [in French].
6. Sauvegarder la science à la suite d'un conflit [Safeguarding science in the aftermath of conflict]. URL: <https://council.science/fr/current/news/safeguarding-science-in-the-wake-of-conflict/> (Accessed 18 February 2023) [in French].

Стаття надійшла до редакції 20.02.2023

УДК 378.011.3-052:159.922

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.276118>

Оксана Маноха, аспірантка Інституту педагогіки
Національної академії педагогічних наук України

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ, НАВЧАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Розглянуто проблему формування особистої, соціальної, навчальної компетентності студентів філологічних спеціальностей шляхом реалізації провідних положень аксіологічного підходу в освітній процес закладів вищої освіти. Доведено важливу роль реалізації положень аксіологічного підходу щодо організації освітнього процесу з позицій гуманізму, утвердження цінності людського життя й цінностей демократичного суспільства, зокрема, гідності, рівності, толерантності, справедливості, верховенства права. Уточнено сутність понять “аксіологічний підхід”, “цінність”, “особиста, соціальна, навчальна компетентність”.

Ключові слова: аксіологічний підхід; заклад вищої освіти; особиста, соціальна, навчальна компетентність; студенти філологічних спеціальностей; цінності.

Літ. 15.

Oksana Manokha, Postgraduate Student of Institute of Pedagogy
of National Academy of Educational Sciences of Ukraine

FORMATION OF PERSONAL, SOCIAL, EDUCATIONAL COMPETENCE AMONG STUDENTS OF PHILOLOGICAL SPECIALTIES: AXIOLOGICAL APPROACH

The article is aimed at considering the problem of forming personal, social, learning to learn competence among students of philological specialities through implementing the leading provisions of the axiological approach in the educational process of higher education institutions. The author substantiates the important role of axiological approach in the implementation of the provisions of the axiological approach to the organization of educational process from the standpoint of humanism, the affir-